

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Det unge Tyskland (1890)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 638. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes06-shoot-idm139753868494752/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

løb. Thi efter min Lære, som ikke kender til Guder, derfor heller ikke paa Politikens Omraade til Mirakler, men af hvilken De intet forstaar og som De anmasser Dem at bedømme istedenfor at studere den, efter denne Lære er Rum og Tid Grundbetingelser for al Væren, al Tæoken og Handlen. Ikke fordi det manglede Parlamentet paa Troende, som man latterligt har paa-staaet i det bajerske Rigsraadskammer — de Fleste var Guds-frygtige, og Vorherre tager dog ogsaa Hensyn til Flertallet — men fordi det ingen Steds- og Tidssans havde, derfor fik det Hele en saa forsmædelig Ende\*).

Saa mange Udviklingsstadier Feuerbach under sin stigende Virkelighedsinteresse har gennemløbet, og saa meget der end med Rette kan siges om hans Standpunkters Flerhed, er hans Hovedtanke, den der er som Nøglen til Hvælvingen, paa hvilken det Hele hviler, dog ligesaa simpel som stor. Og det er denne: Mennesket kan ikke blive sig et Væsen bevidst, der er højere end dets eget. Dersom Mennesket kunde blive sig selv  $\circ$ : sit Væsen bevidst som endeligt ligeoverfor et andet Væsen, der be-grebes som uendeligt, saa vilde Mennesket i sin Bevidsthed be-grænse sit eget Væsen  $\circ$ : fornægte det. Dets Bevidsthed vilde altsaa naa ud over dets Væsen, men dette er umuligt; thi Be-vidsthed er kun Væsenets Selvbekræftelse.

Istedenfor som Hegel at sige: Menneskets Bevidsthed om Gud er Guds Selvbevidsthed, nødes vi da til at sige: Menneskets Bevidsthed om Gud er Menneskets Selvbevidsthed; Religionen er Menneskets første Selverkendelse, ad en Omvej.

Det indrømmes fra alle Sider, at Gud uundgaaeligt maa be-stemmes ved menneskelige Omsagnsord: Gud er Kærlighed, Gud er Godhed, Viden, Magt osv. Men Grundordet er jo kun det personliggjorte Omsagn. Omsagnet er det Oprindelige. I Virke-ligheden er da Religionens Mening denne: Kærligheden er gud-dommelig  $\circ$ : ubetinget værdifuld, tilbedelsesværdig; Godhed, Viden, Magt er guddommelige.

Troen paa en Gud er da Troen paa det menneskelige Væsen som Naturens Grundvæsen.

Religionens tilsyneladende Grundsætning er vel denne: Jeg er Intet imod Gud; dens virkelige er denne: Alt er Intet imod mig, Alt er Middel for mig. Ved Hjælp af Bøn og Undere har

\*) *Wesen der Religion*. S. VII.

jeg gennem Gud som Mellemlid Altet til min Raadighed. Guden udspringer af Ønsket. Da Grundønsket i Kristendommen er ubegrænset Nydelse, Salighed, saa er Gud Midlet til at opnaa Salighed, eller rettere: Saligheden og Guddommen er Et.

Med ét Ord: Læren om Gud er Læren om Mennesket, det gudsvidenskabelige Spørgsmaal er et Spørgsmaal om Menneskets Sjæleliv — af Feuerbach i alt Væsenligt løst for alle følgende Tider.

Saalodes set staar hans Livsværk som en Enhed. Lader denne sig end ikke udtrykke saa kort, i faa, henkastede Ord, saa sammentrænger Følelsen dog let til Et, et Eøeste, hvad Menneskeheden skylder ham.

Naar en ung Mand staar i Pantheon i Rom og fortaber sig i Skuet af denne Kuppel, Verdens skønneste, saa farer det Ønske ham let igennem Sindet: Hvem der som Bygmesteren af dette Tempel engang i sit Liv havde en saadan enkelt, stor Idé som den, der ligger til Grund for denne Kuppel — hvem der udfangede et enkelt Grundforhold, en simpel og dog sammensat Formel, der i sin indre Rigdom lod sig udspænde til et helt Grundsyn, til et Omfang af denne Storhed, en hel Himmelhvælvning i det Mindre! En saadan Tanke i sin oprindelige Enfold og sin Udførelses Rigdom, det var nok til et stort Menneskeliv.

En saadan Grundtanke har Feuerbach havt.

## XXVII

Det dybeste Særkende for hvad der beholdt Navnet af *Bevægelseslitteratur* i Fyrretyverne, er at den intet, slet intet Forhold har til det officielle Tyskland. Det er det, som udgør dens Styrke og som har meddelt den sin Friskhed. Ved det officielle Land eller Folk maa ikke her forstaas en lille afgrænset Verden, en Ting for sig, som hvis man vilde sige Hof og Regeringskreds, nej hele den Del af Folket, der under almindelige Forhold synes at være det hele Folk — alt det, som stempler hvad der udgaar fra Folket med det nationale Mærke, og som har stemplet alle Folkets Fortidsbedrifter med det samme Præg. Med alt dette, som en senere Tid har kaldt Dannelsesfilisteriet, staar Folkets fremragende Mænd i dette Tidsrum slet ikke i nogen Berøring. En tilsvarende Gruppe af Personligheder og Digtninge findes da